

ממך

ג'יאן

ראשי - פרקים

לנאום השר יצחק נבון

במליאת הכנסת

בסקירה על פעולות המשד

ב' באדר תש"ן, 27.2.90

א. היעד המרכזי - יום חינוך ארוך

היעד המרכזי החדש של משרד החינוך והתרבות הוא הנהגה הדרגתית של יום חינוך ארוך בבתי-הספר. במלים אחרות: החזרת 150 אלף שעות לימוד שנגזלו בעשור האחרון מהתלמידים וגרמו לכך שילדי ישראל לומדים כיום בכשליש פחות מילדים במדינות המערב. בבתי-הספר היסודיים קוצצו כ-10% משעות הלימוד, בחטיבות הביניים כ-20% ובבתי-הספר העל-יסודיים (עיוניים וטכנולוגיים) בין 7% ל-12%. שעות הלימוד הן החמצון של בית-הספר. בלעדיו הרבה מן התוכניות והכוונות הטובות שלנו יישארו על הנייר. עלי להבהיר כי מצד אחד הולכת וגדלה בהתמדה כמות הידע במקצועות הלימוד ה...נים, מתווספים פרקי-לימוד חדשים ומוטלות חדשות לבקרים משימות חינוכיות חדשות (כגון החינוך לדמוקרטיה ולדו-קיום, המלחמה בסמים, זהירות בדרכים וכדומה) ומצד אחר הלכו וקטנו המשאבים שהעמידה המדינה לרשות מוסדות החינוך. הפחתת שעות הלימוד פגעה קשה במקצועות לימוד בסיסיים, חיסלה מקצועות העשרה וגרמה להתפתחות "החינוך האפור". אני בא היום להזהיר מעל במה זו כי אם ניתן למגמת הקיצוצים להימשך נידרדר למצב של אומה בינונית ונהפוך על-פיהם עקרונות יסוד של צדק חברתי ושוויון הזדמנויות בחינוך שכולנו דגלנו בהם. הדרך היחידה לעצור תהליך מסוכן זה היא להאריך את שהות התלמידים בבתי הספר ולהנהיג יום חינוך ארוך. הממשלה אישרה תוכנית זו ועתה תורה של הכנסת להבטיח את מימושה בתקציב המדינה לשנת 1990. אינני רוצה להעלות על דעתי שהכנסת תאטום אוזניה לנושא חיוני זה ותסתפק בתשלום מט-שפתיים לחשיבות החינוך. אין השקעה כלכלית ותקציבית טובה ומבטיחה יותר מאשר בחינוך. מדובר בילדי ישראל כולם. אני מקווה לזכות בתמיכת כל חברי הכנסת מכל הסיעות בנושא זה. משרד החינוך והתרבות כבר נערך להנהגת יום חינוך ארוך. הקמתי צוותי-משימה פדגוגיים ואירגוניים ובשבועות אלה הוריתי להתחיל בניסוי מבוקר של יום חינוך ארוך ב-4 ערי פיתוח, ב-3 שכונות בערים ובִישוּבִים ערבי ודרוזי. אנו עוקבים מקרוב אחר מהלך הניסוי ומתכוונים להפיק לקחים, לאתר בעיות וללמוד את הצרכים הנובעים מהנהגת התוכנית. אני קובע מעל במה זו: תוכנית משרד החינוך והתרבות להנהיג יום חינוך ארוך יצאה לדרך. אין עוד דרך חזרה. הדבר הוא בנפשנו, ללא גוזמה וללא הפרזה.

ב. קליטת תלמידים עולים

מערכת החינוך בישראל נמצאת בעיצומו של תהליך קליטת תלמידים עולים. מיד בהגיע הידיעות הראשונות על אפשרות לעלייה המונית לישראל, הקמתי במשרד החינוך והתרבות צוות מיוחד שנתבקש להכין תוכנית להיערכות מוסדות החינוך לקליטת העלייה. התוכנית הונחה היום על שולחן הכנסת. ההנחיות המרכזיות שניתנו לבתי-הספר ולמחנכים הן: לקלוט כל ילד עולה בדרך של אימוץ אישי על-ידי תלמידים אחרים מכיתתו; אימוץ משפחות; הכוונת פעולות ההתנדבות של עשרות אלפי תלמידים לקליטת העלייה ומעורבות אישית של המורים בקליטת התלמידים ומשפחותיהם. תהליך הקליטה החינוכי הוכיח את עצמו. הלוואי וענייני התעסוקה והדיוור יסתדרו כמו הקליטה במוסדות החינוך. כדי למקד את הפעילות החינוכית בארץ בנושא זה החלטתי כי הנושא החינוכי המרכזי בשנת הלימודים הבאה (תשנ"א) יהיה קליטת העלייה. אין מדובר אמנם בנושא אחת בלבד אך מניסיוננו אנו יודעים שהכרזה על נושא חינוכי שנתי ממקדת את הפעילות בנושא שנקבע. מעמידה אותו על סדר-היום החינוכי ויוצרת שפע של יוזמות חינוכיות מגוונות. בשנים האחרונות היה מספר התלמידים העולים מדי שנה כ-2500. השנה כבר הצטרפו לספסל הלימודים הישראלי כ-8000 תלמידים עולים. לפי אומדן של כ-50 אלף עולים בשנה ייקלטו במערכת החינוך כ-10,000 תלמידים עולים בכל שנה. באולפנים למבוגרים של משרד החינוך לומדים כיום כ-13,500 עולים חדשים בכ-700 כיתות. אנו נערכים לקלוט באולפנים כ-25,000 עולים. על-פי התחזיות אמורים להגיע אלינו בשנה כ-2500 מורים (לעומת כ-600 בשנים קודמות). אנו מכשירים אותם לעסוק בהוראה ובחינוך. כ-10% מן העולים מברה"מ מצהירים כי הם עוסקים באמנות. ורבים מהם ספורטאים מקצועיים. גיבשנו תוכנית מיוחדת לקליטתם. אנו מצפים גם לקליטתם של כ-5000 ילדים מאתיופיה. הניסיון הרב שצברנו ב"מבצע משה" משמש אותנו הפעם. אני מעריך כי קליטת העולים במערכת החינוך, התרבות והספורט תסתכם בהוצאה של כ-280 מיליון שקל. ביקשנו ממשרד האוצר להבטיח מימון לתוכנית זו בתקציב 1990. הדבר טרם נעשה. אמנם, אף תלמיד עולה לא נדחה בשל מחסור במשאבים אך הדבר חייב להיפתר.

לסיכום נושא זה: מערכת החינוך בישראל עומדת בימים אלה בפני מבחן ציוני-חינוכי מן המעלה הראשונה. אני קורא לכל מורה, לכל תלמיד ולכל הורה לראות את עצמו כאילו הוא עלה לישראל. כל ישראלי חייב לשאול את עצמו מדי בוקר מה עשיתי אמש למען העולים. אם כך נתייחס לקליטת עלייה אין לי ספק שנעמוד בה בכבוד ובהצלחה.

החל משנת הלימודים הנוכחית הפעיל משרד החינוך והתרבות את תוכנית ההכנה לקראת הגיוס והשרות בצה"ל, בהדרגה, כחובה בכל בתי-הספר התיכוניים. עד כה הופעלה התוכנית כרשות. בשנים האחרונות, ובמיוחד בעקבות ההתקוממות בשטחים, גבר הצורך החיוני להכין את תלמידי הכיתות הגבוהות בבתי-הספר התיכוניים לקראת גיוסם לצה"ל. המשימה המרכזית לטיפול בהתקוממות הוטלה על חיילים צעירים שזה עתה חבשו את ספסל הלימודים. מערכת החינוך נדרשה, איפוא, להכין את התלמידים לקראת שירותם באופן יסודי ושיטתי יותר מבעבר. הינחנו את הממונים על התוכנית, המשותפת למשרד החינוך ולצה"ל, להדגיש בפני התלמידים שלוש נקודות מרכזיות:

-אין לטאטא את הבעיות הפוליטיות והבטחוניות אל מתחת לשטיח. חובה לעסוק בהן בכיתות בגלוי ובחופשיות תוך מתן ביסוץ לדעות השונות של הקשת הפוליטית, בלי להטיף למפלגה מסויימת.

-יש להיאבק נגד הסרבנות לשרת בשטחים, אחרת תשתלט אנרכיה על צה"ל.

-בכל מקום אשר החייל ישרת, עליו לשמור על צלם אדם שבו, ולמלא בקפידה אחרי ההוראות החוקיות הניתנות לו על-ידי מפקדיו.

אנו מבקשים לספח, בעזרת התוכנית, את המוטיבציה של התלמידים לשרות משמעותי בצה"ל; להקנות למתגייסים מידע על אפשרויות שונות ומסלולים שונים בשרות הצבאי על-מנת להפיג חרדות אפשריות מפני הלא-ידוע; להכין התלמידים לקראת התמודדות עם בעיות הסתגלות למסגרת הצבאית ולעורר מודעות לשאלות ערכיות ומוסריות שהתלמיד יהיה עשוי להיתקל בהן בעת שירותו בצה"ל. עוד חידוש שהונהג השנה: כל תלמידי י"ב יעברו, בהדרגה, התנסות ממשית בחיי השדה, במשמעת צבאית, באימון בנשק ובאורח החיים הצבאי, עוד במסגרת בתי-הספר. כל אימון נמשך שבוע ימים ומתקיים בבסיסי צה"ל ובהדרכתו. אגף הנוער במשרד החינוך ומפקדת הגדנ"ע ערכו בשנה האחרונה ניסוי באימון מסוג זה לבני-נוער שהביא לשיפור ניכר במוכנותם לקראת הגיוס.

ד. רפורמה בחינוך הטכנולוגי

ב-1 בספטמבר התחלנו בביצוע רפורמה מרחיקת-לכת בחינוך המדעי והטכנולוגי. הרפורמה כבר מתבצעת השנה בכיתות י' ותבוצע בהדרגה בכל שאר הכיתות. העיקרון היסודי של הרפורמה החדשה הוא חיזוק הבסיס המדעי והטכנולוגי הניתן לתלמידים בבתי-הספר התיכוניים והתאמתו לשינויים המהירים המתחוללים בארץ ובעולם, במדע, בטכנולוגיה, בתעשייה ובמשק. ההנחה שעליה מבוססת הרפורמה היא שתלמידים ברמת בגרות בבתי-ספר טכנולוגיים מייעדים עצמם ללימודי המשך ולפיכך כוללת הרפורמה מסגרת לימודית חדשה שבה גדל היקף שעות הלימודים המדעיים והטכנולוגיים. אשתקד ערכנו ניסוי מוקדם של הרפורמה ובתאום עם הרשתות המקצועיות ("אורט", "עמל", אמי"ת) וארגוני המורים קבענו את דרך הפעולה המחייבת וקימנו השתלמות לאלפי מורים האמורים לבצעה. בתוכנית הלימודים החדשה יופעלו 22 מגמות לימוד ראשיות הכוללות 50 התמחויות שונות. אחד החידושים הבולטים ברפורמה הוא שהבחירה בהתמחות תיעשה על-ידי התלמידים בכיתה י"א (ולא י' עד כה) ובחלק מהמגמות אף בכיתה י"ב. בשנים הקרובות ישקיע משרד החינוך מאמצים ואמצעים רבים בביצוע הרפורמה.

ה. מלחמה בשימוש בסמים

השבוע, עם תחילת חודש אדר, הכריז משרד החינוך והתרבות מלחמה על תופעת השימוש בסמים ובאלכוהול בקרב הנוער. לאחר הכנות פדגוגיות וארגוניות יסודיות הפעלנו תוכנית מניעה חינוכית, חדשנית, שנועדה להעניק לילדנו חוסן-נפשי וכלים להתמודד עם תופעות לחץ ומשבר ולאמץ לעצמם דפוסים של אורח חיים בריא. התוכנית מונחת על שולחן הכנסת, לעיונם של הח"כים. במסגרת זו החלטתי להנהיג בהדרגה את התוכנית למניעת השימוש בסמים ובאלכוהול כחובה. שם התוכנית הוא "לא לסמים". שלחנו לבתי-הספר הצעות מגוונות להפעלת הנושא הכוללות מידע בסיסי על סמים, הסמים בחוק הישראלי, פעילויות לחיזוק כישורים חברתיים (כגון קבלת החלטות, עמידה בלחץ קבוצתי וקבלת אחריות) וכדומה. ביקשתי מהמחנכים לשים דגש מיוחד בשיתוף ההורים בהפעלת תוכנית זו. השימוש בסמים בקרב הנוער הלומד בישראל נע בין 3% ל-9% ובקרב נוער מנותק - כ-26%. בעשור האחרון נפתחו בישראל למעלה מ-2000 פאבים ומדי שנה גדל מספר בני הנוער השותים משקאות אלכוהוליים ב-50%. בצד התוכנית החינוכית המניעתית שהופעלה בבתי-הספר הפעלנו תוכנית ייחודית בקרב נוער שאינו עובד ואינו לומד החשוף יותר לסמים ולסכנות הכרוכות בהם. שם התוכנית הוא "חיים ללא סמים" (חל"ס) והיא כבר מופעלת בימים אלה ב-25 ישובים. אנו מאמינים כי בפעילות אינטנסיבית וממושכת ניתן יהיה לצמצם את מימדי התופעה.

ג. היערכות למהפיכה התקשורתית

בימים אלה מתחילה בישראל מהפיכה תקשורתית שכמוה לא ידענו מאז הקמת המדינה.

נוסף לערוץ הטלוויזיה הקיים הולכות ומוקמות תחנות טלוויזיה בכבלים שיציעו

למינויים 24 ערוצים והוחל בהקמתו של הערוץ השני המסחרי. שמחתי שהמועצה לטלוויזיה

בכבלים החליטה לבטל בינתיים את המכרז לשידורי לוויין ישירים האמורים לאפשר

לציבור לקלוט עוד שידורים מעשרות תחנות טלוויזיה. אני חושש מאד שהמבול

הטלוויזיוני יציף אותנו בתוכניות זרות ומקומן של תוכניות ישראליות מקוריות יילך

ויצטמצם. אני סבור, איפוא, כי חובתן של הממשלה והכנסת הוא להבטיח את המשך קיומן

של הטלוויזיה הכללית והטלוויזיה החינוכית ואף לפתחן. הצעתי לתת לכל אחת משתי

התחנות ערוץ שידור מלא בנוסף לאלה הקיימים, כדי שתוכלנה לשדר מבוקר עד לילה

ולהתחרות עם הערוצים המסחריים. כיום אנו עדים לאבסורד תקשורתי מאין - כמוהו:

הטלוויזיה הכללית משדרת כ- 6.5 שעות ביום בלבד ונהנית מתקציב שנתי של כ-140

מיליון ש"ח והטלוויזיה החינוכית משדרת כ-9.5 שעות ביום ותקציבה מסתכם בכ-20

מיליון ש"ח. כיוון שעל-פי החוק האגרה משולמת על החזקת מכשיר הטלוויזיה ולא על

השידורים עצמם צריכות שתי התחנות להינות מהכנסות האגרה. ביקשתי מאנשי רשות

השידור והטלוויזיה החינוכית לפתוח בדיונים עם משרד התקשורת כדי להבטיח חלוקה

חדשה של הערוצים, כאמור לעיל, ובמקביל אנו דנים בשינויים מתאימים בחוק רשות

השידור. גם במערכת החינוך אנו נערכים לקראת העידן התקשורתי החדש. כבר כיום

צופים הילדים בישראל בטלוויזיה יותר מזמן שהותם בבתי-הספר (על-פי סקר שערכנו בין

4-6 שעות בממוצע ביום לא כולל צפייה בוידאו). כ-27% מהישראלים מחוברים לשידורי

טלוויזיה פירטיים. לראשונה הכנסנו השנה לתוכנית הלימודים, תוכנית לימודים חדשה

בשם "בקשר לתקשורת" - שנועדה ללמד ולחנך את הילדים כיצד עובדים כלי התקשורת

בחברה דמוקרטית וכיצד ניתן לצרוך בצורה מבוקרת ונבונה את התקשורת. בדעתנו

להרחיב תוכנית זו. לסיכום: אין לי ספק כי יש ברכה רבה בכך שבישראל יתפתח

פלורליזם תקשורתי במקום המונופול הקיים כיום. אך בצד התפתחות זו עלינו להבטיח,

כאמור, כי כלי התקשורת הממלכתיים הקיימים יתאימו את עצמם למפת התקשורת החדשה

ויובילו מבחינה איכותית ומקורית.